

NJIVA

KULTURNI VESTNIK

VSEBINA

NAŠIM ČITATELJEM. — Stran 241.
IGO GRUDEN: MI SMO POPOTNIKI (Pesem.)
Stran 241.
Dr. HENRIK TUMA: IZZA FRONTE. — Stran
242.
STANO KOSOVEL: DEKLICI (Pesem.) — Stran
243.
FRANCE BEVK: GOSPODIČNA TONČKA. —
Stran 243.
JOŽKO KRALJ: V FINI DRUŽBI (Pesem.) —
Stran 245.
KAREL ŠIROK: KASTORČEK. — Stran 246.
CIRIL DREKONJA: LJUBICI (Pesem.) — Stran
250.
MARIJA KMETOVA: GOLOBOVI (Nadaljevanje)
Stran 251.
† EMIL HOJAK: V SAMOTNEM VEČERU (Pe-
sem.) — Stran 253.
PREGLED: ZNANSTVENI - POLITIČNI - GLAS-
BENI - KULTURNI - GLEDALIŠKI - ŠOLSKI
KNJIŽEVNI.

Štev. 16

Letnik I.

V TRSTU, DNE 21. AVGUSTA 1919

IZHAJA VSAK ČETRTEK. NAROČNINA: ČETRRTLETNA 9 L.^{it}, POLLETNA IN CELOLETNA
SORAZMERNO. POSAMEZNA ŠTEVILKA 80 ST. UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO TRST,
ULICA MADONNINA 15, II. TELEFON 15-70. IZDAJA ZA „VIŠJI KULTURNI SVET“ IN
ODGOVARJA ZA UREDNIŠTVO IVAN REGENT. TISKA TISKARNA EDINOST V TRSTU

Konsumne zadruge za Trst, Istro in Furlanijo

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

123 ustanovnih članov

16720 vpisanih članov

Otvoritev prvega skladišča 3. decembra 1903

Dosedaj razdeljenih podpor vdovam, sirotam in bolnim članom	K	182.797.72
Zadružno imetje	"	257.733.84
Zadružni skladi	"	732.221.66
Vloge v hranilnem oddelku	"	4.277.653.89
Skupni inkasso od razdeljenega blaga	"	58.672.831.40
Dividende razdeljene v dobah od 1903-1916	"	217.171.94

Doba	Svota	Doba	Svota
1903—1904	64609 38	1911—1912	1258363 68
1904—1905	143390 95	1912—1913	2436233 26
1905—1906	148450 19	1913—1914	4263591 69
1906—1907	201206 58	1914—1915	4911718 92
1907—1908	366482 97	1915—1916	6262462 25
1908—1909	615508 12	1916—1917	8967505 48
1909—1910	873392 40	1917—1918	12394163 11
1910—1911	1050829 18	1918—1919	14714923 27
		od 1. julija do 28. februarja	
Skupaj		58672831	40

Osrednji urad: Via San Francesco d'Assisi 21 in 23.

Osrednja skladišča: Via S. Francesco d'Assisi 21, 22, 23, 27, 40 in Via C. Battisti 23.

MEHANIČNA PEKARNA: Povprečna dnevna produkcija 120 stotov.

SKLADIŠČA ZA RAZPRODAJO:

TRST:

Skladišče 1	Via dell'Istria 10
" 2	del Belvedere 34
" 3	Settefontane 6
" 4	dell'Acquedotto 67
" 6	Donadoni 2 A
" 8	Girolamo Muzio 6
" 10	S. Marco 13
" 12	del Pozzo Bianco 5
" 13	del Lloyd 10

Skladišče 16	Kjadin (S. Luigi) 800
" 17	Škedenj, na trgu
" 18	Vrdela, delavska stanovanja
" 26	Via P. P. Vergerio 871
" 31	Rojan, fra i Rivi
" 34	Pončana, delavska stanovanja 196
" 35	Sv. M. M. zgornja

ISTRA:

Skladišče 5	Milje
" 9	Pulj
" 11	Izola
" 15	Koper
" 19	Pulj
" 25	Chiampore
" 27	Rovinj
" 28	Bertoki
" 29	Vizinada
" 32	Volvsko-Opatija
" 36	Buje

MESNICE Via dell'Istria 10 (I), Via Settefontane (III), Milje (V), Via S. Marco 22 (30).

Kruh se razprodaja v vsakem skladišču.

SKLADIŠČE OBLEK št. 20: Via Raffineria št. 3, I. in II nadstr.

Skladišča v popravil:

Furlanija:

Gorica (7)	Farra d'Isonzo (23)
Tržič (14)	Moša (21)
Panzano (klet) (24)	Kormin (22)
Gradiška (33)	

Nova skladišča (skorajšnja otvoritev):

TRST:	ISTRA:
Via Giulia	Piran
Via Malcanton	Škofje
Piazza dell'Ospedale	FURLANIJA:
Via Barriera	Žagrad

Priprava novih skladišč.

TRST: Novo mesto, Barriera nuova in Škorklja, Sv. Jakob, Čarbola, Sv. Vid, Greta, Barkovlje, S. Sabba.

ISTRA: Vodnjan, Villa di Rovigno, Valle di Rovigno, Momian, Sicciole, Strugnan, Sv. Lucija, Umago, Sv. Rok, Krevatini, Ika, Ičići, Lovrana.

FURLANIJA: Oglej, Aiello, Cervinjan, Fiumicello, Fogliano, Romans, Ronki, Medea, Visco.

KRAS: Nabrežina, Sezana.

V PROJEKTU: Zadruga mlekarstva.

TRST, aprila 1919.

VODSTVO

NAŠIM ČITATELJEM!

Z današnjim dnem nehamo s tedensko izdajo »Njive«. Odslej bo izhajala »Njiva« mesečno na 64 straneh sedanje oblike. Prihodnja štev. izide 20. septembra.

Tega sklepa nismo storili radi. Ali še neurejene poštne razmere, ki onemogočajo redno razpošiljanje lista na deželo in zadnji naskok na naše uredništvo in upravništvo, ki je uničil lepo množino dragocenih rokopisov in poleg knjige naročnikov še vse druge upravne pripomočke, so nam izsilili ta sklep, ki mu je namen, da ohrani našemu ljudstvu to prepotrebno duševno hrano. Kadar bomo naše stvari uredili in se bodo vrnila boljši časi, bomo vzeli rade volje v pretres vprašanje tedenskega ali petnajstdnevnega izdajanja. Naši naročniki ne izgube vsled tega sklepa ničesar, ker bo obsegala mesečna številka gradivo štirih sedanjih števil. Uredništvo bo pa uporabilo ta oddih v to, da zbere v naš mesečnik mnogo najboljšega leposlovnega, znanstvenega in političnega gradiva. Saj je naš trden

namen, da damo našim čitateljem najboljša dela naših kulturnih delavcev. Občinstvo pa prosimo, naj nam bo naklonjeno in naj nam olajša in omogoča to naše kulturno delo s tem, da sega pridno po našem listu, da se nanj naroča, da ga kupuje in ga priporoča oni veliki množici našega ljudstva, ki kaže preveč ostentativno svojo malomarnost in škodljivo brezbržnost do vsakršnega resnega kulturnega stremljenja. Bodočnost in svoboda narodov je v kulturi, je v izobrazbi ljudstva, ki narode sestavlja. V svetovni kulturni tekmi bodo zmagali oni narodi, ki bodo znali spraviti svoje člane na najvišjo stopnjo izobrazbe. Ako stremimo v bodočnost in v svobodo z resničnim in globokim hrepenenjem, tedaj je naša sveta dolžnost, da pomagamo še sami graditi kulturno stavbo našega ljudstva.

* * *

Naročnina ostane kakor je bila doslej. Posamezne številke se bodo razprodajale po tobakarnah po 2 L in 50 stot.

UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO.

IGO GRUDEN:

MI SMO POPOTNIKI

Mi smo popotniki, mi smo cigani,
nimamo brata, ne sestre, ne žene:
zdaj smo metulji v cvetoči poljani,
zdaj smo oblaki v nevihti pijani —
sami ne vemo, kam usoda nas žene.

V dolgih nočeh, ko so ure brez spanja,
(— kdo nas je videl nad sabo bedeče? —)
smo kot drevó, ki nad vodo se sklanja,
v lastnem odsevu zajeto pozvanja,
sebe prevzeto do jutra trepeče.

Včasi samó, ko je ura najtišja,
čuvstva budijo nam daljne spomine:
takrat se dvignemo v noč iz zatišja,
in ko v zenitu polnoč je najvišja,
splahnemo v nič sredi božje sinjine...

Dva križa.

V ozadju Koritnice so se še lesketali v solncu in snegu vrhovi grebena od Hradice 1965 m. proti Črni prsti na Bohinjsko-Goriški meji, pod njimi pa je že vse zelenelo in brstelo v bujni pomladi. Strmi pobočji Koroške gore 1070 m. na desno in Vrh Kotla 1170 m. na levo, pomaknjeni ob izhod doline, so že zaviti v cvetne senožeti, njih temena krita z mladim, svetlozelenim bukovjem. Kakor gozdna prepaha (kulisa) za njimi, porinjena pod snežno alpsko steno, zapira pogled zadnje doline Grantarska planina. Ob sovodnju Koritnice in Bače tik pod železniškim nasipom se razprostira preproga travnikov in polja. Na trati pri stoku vodá je stal majhen, lesen križ nad drnatim grobom.

Drugo leto vojne z Italijo so pripeljali na Grahovo polk črnovojnikov Malorusov in Romunov, ki so čakali težkega pohoda v zakope tolminske fronte. Ko je bilo dano povelje za odhod, je stopil kakih 40 let star vojščak pred svojega stotnika, razprtal puško ter izjavil, da ne pojde naprej. Bil je Malorus lipovanske izpovedi. Stotnik ga je začudeno premeril misleč, da ni pri umu. Dobil je miren odgovor: »Vera v Krista mi prepoveduje ubijati svojega brata. Učili so nas, naj ljubimo svojega bližnjega bolj nego samega sebe; nočem prelivati človeške krvi.« Mož je bil vedno resen, vsem priljubljen pri stotniji. Častnik ga je zaman pogovarjal. Vedel je, da ima na domu kopo otrok. Služil je že dolgo mesecev pod njegovim poveljstvom, bil je vedno trezen in ubogljiv mož ter je tudi skrbno izpolnjeval dolžnosti vojaške službe, brez najmanjšega odpora. Res, da je bil do takrat le v službi zaledja, morilnega orožja mu ni bilo še rabiti. Sedaj šele, ko so si vojaki med seboj pravili, da bo treba še isti večer v zakope in na boj, se je javil na raport. Stotnik ga je skušal pregovoriti po tovariših: Zakon in vera ti ukazujeta spoštovati cesarja in ljubiti domovino. Daj bogu, kar je božjega, cesarju kar je cesarjevega! Predivanje krvi za vero, dom, cesarja je veliko dejanje. Milijoni mož, očetov in sinov, rabijo orožje ter hrabro in brez pomisleka krvavo zavračajo sovražnika od avstrijskih mej. Zaman! Mož je mirno odgovarjal, da treba boga bolj ljubiti, nego vse zakone in zapovedi. Sestali so se vojni sodniki. Še po proglašeni smrtni ob-

sodbi mu je stotnik obetal milosti, če se vrne k stotniji. Zaman!

Romunska četa ga je vedla skozi vas Koritnico. Radovedna tolpa vaških otrok je oddaleč sledila do ledine nad Bačo. Tu so ga postavili s hrbtom proti goram, tu so počile puške tovarišev — vojnemu in cesarskemu zakonu je bilo ustrezno!

V tihi neizmerno lepi alpski prirodi sedaj počiva pod drnom, leseni križ kaže, da je mož bil v istini Kristove vere, sam v vsem polku. Pustil je tam daleč v Bukovini ženo in otroke. Kakor rastó lilije na polju in ptice pod nebom najdejo svojo hrano — tako bo skrbela nevidna božja roka zánje!

V zadnjem kotu pod Lubinjem stoji ne daleč od ceste pod temnozelenim olševjem drug križec. Ko prideš čez razdrte »Meli«, si obšel Humšček, stopiš iz debra pod vas, zagledaš rujavoilnato gomilo. Nad grobom veter lahno maje veje dreves, pod grobom momlja potoček večno, ljubko pesem ter se izgublja v globel doline Sopota proti Bači. Tu sanja svoj večni sen vesoljne ljubezni mlad Poljak. Končal je realko, ko so ga pozvali na vojsko; ni dolgo, kar je bil prišel iz častniške šole. Zadnji čas je služil v Podmelcu kot praporščak. V številni družbi častnikov glavnega stanú petnajstega voja je bil splošno priljubljen, zabaven dečko. Plavolas, visocega stasu, mehljega pogleda in svetlih oči; bilo ga je samo zdravje in veselje. Že nekaj mesecev ga je držal poveljnik poleg sebe. Neprestani napadi Italijanov na tolminsko fronto pa so izredčili čete v zakopih. Prišla je vrsta tudi nanj. Smehlja je še zadnjič stisnil roke ljubim tovarišem v slovo. Korakal je mirno ob boku svoje čete po ovinkih na Humu in polglasno spremljal narodne popevke svojih rojakov izpod Karpat. V Lubinju, kjer so se čete ustavile, se je javil poveljniku, da je izpolnil svojo dolžnost, naprej da ne gre. Kakor šala se je zdela častnikom polka izjava vedno veselega tovariša. Vedeli so, da ni govoril iz podlosti in bojazni, besede so bile rečene odločno, skoró veselo. Krakovski prijatelj ga je spominjal na staro mater, na zvesto zaročenko. »Baš spomin na svoje drage, baš ljubezen do svojega naroda, mi narekuje z vso silo, da ne smem ubijati onih, ki enako gorko ljubijo svoj rod...« Kakor senca tuge je zatemnilo za trenutek njegove oči, kakor bi se hotel še enkrat zamisliti in zagledati tje

v daljni ljubi domači kraj. Potem je zravnal svoje vitko telo, odpasal in vrgel bodalo od sebe ter prosil naj storé konec. Ostal je pri svoji izjavi: Ne bo vodil svoje čete v boj. Onemeli so tovariši. Tam pod oljševjem za vasjo so ga postavili. Slec suknje si je bil zavihal okoli vratu, roke v žepih, s smehljajem na ustnih.

Tam so počili streli sorojakov, mož, ki so

ga vsi imeli radi. Tam sanja sen ljubezni vsega človeškega rodu!

Koliko križev in spomenikov je razvrščeno za tolimsko fronto! Znamenja klavnice ljudskih čred!

Samotna pa dajeta le dva majhna lesena križca znamenje, da ležita pod njim dva prava junaka svojega srca in svojih misli.

Le ona dva se nista bala smrti!

STANO KOSOVEL:

DEKLICI

Kot na nebo pride zarja večerna
prišla na mojo si, deklica, pot,
in zdaj, v pogumu tako neizmerna
moja pred tabo trepeče perot;
daj mi, daj, deklica, vsaj svoje roke,
te svoje lilije, da mi na njih,
kakor v spominu na sanje globoke,
tiho izgine ta žalosten vzdih!

FRANCE BEVK:

GOSPODIČNA TONČKA

DAN je bil tako jasen ko jezero. Svetloba je kapala skozi zelene liste dreves in sijala v cekinih na tleh. Plazila se je po gubah oblek, čez obraze in žarela ko žarjavica.

Na ulicah ni bilo skoraj nikogar. Redki ljudje na tramvaju, pod kostanji, pred kavarnami, so se zdeli ko pijani od lene omotice. Komaj da so se premikale poteze na njih obrazih in njih oči, zaslepele v opoldanskem solncu. Pogledi so ležali neizrazno nekje, tako neizrazno, da nisi mogel spoznati, kam strmijo in kaj hočejo. Duša je dremala v notranjosti, ko da je zadovoljna in sita.

Samoten kolodvor je ležal ko muha na solncu. Brzjavni stroj je pel svojo enoglasno pesem. Na klopi pred kolodvorom je dremal tramvajski sprevodnik, ki je zdaj pa zdaj preplašen odprl oči in zamežikal v belo žgoče solnce ter se prestrašil, če ni morda že zamudil eno minuto, pa se je prepričal vselej, da je še vedno čas...

V tramvaju je na desni podolžni klopi sedela gospodična. Svetla žametna obleka se je tesno ovijala njenega malega vitkega života, prilegala se je njeni mladosti, razpoloženju dneva, praznoti v tramvaju, meni — zdelo se mi je, da bi me bila spravila vsaka druga barva v slabo voljo. Tudi njena kapica je bila žametna,

umetno zašita, z dvema rozetnima okraskoma nad polžjo frizuro, ki je pokrivala njena ušesa. Umetne vijolice v nedrijih in na kapi so se mi zdele sveže in vonjive in pogosteje sem se ozrl vanje, ko v njene oči.

Bila je Tončka. Redko se je ozrla s svojimi temnimi očmi name, a kadar se je ozrla, me je pogledala samo za hip. Potem je vselej pogledala v konec svojih čevlčkov, ki jih je gibala neprestano.

Mal, bel obraz, s krèpkimi ličnimi kostmi, je kazal lahne znake mlade izživelosti, krog oči so bile zarisane komaj vidne, zelo fine gubice. Njene ustne so bile skrivlježe v večni nasmešek, ki ga še v težkih trenutkih nikoli ni izgubila. Njeno telo je kazalo nemir in napetost v slednjem gibu, glava je bila nekoliko vpognjena, ko da je navajena večne sramljivosti.

Ko sem vstopil, sem za hip pogledal v njo, nato sem sedel v kot. Nekaj je uknilo v meni, kot vedno tedaj, kadar srečam spomine. Nisem zrl nanjo, vsaj par trenutkov ne, a videl sem, da se je z njo zgodilo isto, ko meni.

Ozrl sem se zopet nanjo. Njene oči so bile nepremično vprte v me. Molče sem privzdignil klobuk, ona mi je prikimala v pozdrav.

Edin najin sopotnik je bil star gospod, ki se je bil vsedel k oknu in zrl skozi šipe. Kadar koli je švignilo mimo drevo v drevoredu, je pomežiknil. Vedno hitreje je mežikal, zakaj tramvaj je bežal ko furija. Redki potniki so se žgali v solncu.

Gospodična Tončka je vpirala oči v me. Ko sem jo pogledal, je vprla pogled na čevlje in na tanke nogavice, skozi katere je sijala polt.

»Kam se peljete, gospodična?« sem vprašal s takim glasom, ko vpraša človek, ki ve, da ne bo uslišan. Poskusil sem, da bi ji zrl naravnost v oči.

»Ne vem — kam —« je dejala in se odkašljala, ko da ji noče glas iz grla. Rdečica je oblila njen obraz; ni je mogla zakriti, dasi se je silno prizadevala, da ostane mirna.

»Ne vem, kam,« je ponovila še enkrat. »Izstopila bom, kjer se mi bo poljubilo...«

»Da?« sem se sklonil in ji hotel pogledati globoko v oči; ona je pogledala na svoje rjave, prozorne nogavice.

»Da, kjer se mi bo zljubilo,« se je odkašljala znova in stisnila ustnice v jezo pretnjo.

»To se pravi... tam, kjer je odločeno... Kakor je dogovorjeno...«

Pogledala me je, ko da me ni razumela.

»Čemu ste oblekli to obleko in se podali v ta samotni kraj mesta?«

Gledala me je zopet.

»Ali mislite? ...« so se ji zablistale oči, prste pa je zapletala v vrstico ročne torbice, ki jo je tiščala v rokah.

Čez trenutek je dejala razburjena, dasi skoraj tiho: »In če tega vzroka ni in sem vzrok jaz sama? Šla sem na izprehod, to je vse! Morda čutite...«

Umolknila je, ko da ne more dalje. Komaj sem se ubranil glasnega smeha. Pogledal sem skozi okno. Težak parizar je škripal mimo; zaspan voznik je sedel visoko na sodih in se zibal...

»Če ste imeli v vseh slučajih v preteklosti prav, danes nimate prav.«

Moj glas je bil trd. Gospodična Tončka me je pogledala prodirajoče in dejala:

»Zakaj?«

»Tako! Ali ste stali radi ljube zabave nad eno uro na solncu, gledali na vse strani, pazili, prisluškovali vsakemu šumu na pesku. Določna napoved kraja in časa vas je najbrž odvrnila od neljubega, slučajnega srečanja na

drugem kraju mesta. Če bi se bili peljali v nasprotno stran, bi se vam bila želja izpolnila.«

Nalašč sem razpredel stavek na dolgo in široko. Gledal sem jo prozorno v oči, da bi spoznal učinek svojih besed. Njen obraz se ta hip ni izpremenil. Celo nasmehnila se je. Razpoložila je nogi, prekrizala jih nad členki in jih zibala na petah.

»Hvala!« je dejala končno. »Za te besede sem vam hvaležna v toliko, da sem vas spoznala. Ničesar več mi ni žal... ničesar...«

Zadnje besede so bile srdite, s povdarkom na slednjem zlogu.

»Do tega hipa niste bili na jasnem radi mene? Jaz sem spregledal zadnji dan onih treh večerov, ko sem zaman čakal in mučil dušo pod kostanji. Za te tri večere sem vam hvaležen — izzorel sem za tri leta. Zato me ti spomini vznemirjajo tako malo, ko današnje srečanje. Niti se mi ne zdi, da vam imam kaj povedati...«

»Res?« je dejala z nasmehom in z lahkim norčevanjem. Vztrepetal sem.

»Ali ni vedno isto?« je dejala, ko je zbrala misli. »Včasih je zadeva kratkočasnejša, pa nas zopet zdolgočasi... Mene ne briga nič, popolnoma nič ne. Moj današnji sprehod mi je lahko v zabavo ravno v toliko, v kolikor sem vam v zabavo zdaj jaz. V srce ne vidite.«

»Res,« sem hotel prebresti globino njene iskrenosti. »Srca ne vidim, a njegov zvenk slišim, če dovolite, da se izrazim s primerom.«

»Kako mislite?«

»Tako! Zdi se mi, da sem vam ta trenutek zelo blizu in nov. Goreči vzdih niso vedno znak ljubezni in brezbrizno vedenje pove včasih oči, ko...«

Presekal sem besedo in umolknil. Za hip sva se zrla, nato je pogledala v čevlje in dejala:

»Govorite dalje!«

»Ali ne bi šli ta trenutek z menoj?« sem nadaljeval pritajeno — »pod platanami do reke, trgali listje akacij in ga metali name? No, in če bi oni drugi...«

»Kdo?«

»... če bi oni drugi, recimo — — kriknili v smrtnem strahu — tedaj bi me goreče poljubili...«

»Vi ste domišljjav,« je stisnila skozi zobe komaj slišno.

»Ne,« se je razburila čez trenutek, vstala in zopet sedla. »Ne z vami in z nikomur ne.

Dokažem vam ... Ne izstopim preje, ko vi ... Peljala se bom eno postajo dalje ko vi in če se peljete do konca proge, šla bom peš za eno postajo dalje ... Dokažem vam!»

»Vam« je izgovarjala prisiljeno, ko da ni navajena nanj.

Njeno malo telo se je nemirno zvijalo; trepetala je in gledala skozi okno s čudnimi, plamenečimi očmi.

Pripeljali smo se v mestne ulice. Starinske hiše so se solnčile na desni in na levi; oknice so bile zaprte, mižeče, da ne bi prodrila vročina v sobe.

Na voglu hiše z balkoni, pod svetilko je stal gladko obrit mladenič, modno oblečen in motril tramvaj s prijaznimi, plahimi očmi.

Gospodična se je dvignila samo napol in pogledala — pogleda sta se vjela — — Ozrla se je name, če sem opazil to.

Opazil sem ...

»Zbogom, gospodična Tončka! Tu boste izstopili.«

»Ne,« in sedla je.

Strmé sem vprl oči v njo: niti za hip se ni spremenila. Tramvaj se je znova premaknil. Dvignila sva se oba nehote in pogledala proti oni hiši z balkonom, ko da se mora tam zgoditi nekaj posebnega.

Zagledal je bil naju. Napravil je kretnjo, ko da se ne more odločiti. Nato je zamahnil z roko in stekel za tramvajem; par zdolgočasenih ljudi je zrla za njim.

Gospodična se je v trenutku dvignila, oprla roko na okno in zrla ... Dohitel je tramvaj ... roka je grabila železni drog ... noga je iskala prvo stopnjico ... Tramvaj je dirjal po ulici — noga je spodrsnila — — roka je zgrabila mimo ročaja — — obraz je udaril po tleh — —

»Oj, joj!«

Gospodična Tončka je zagrebla glavo v roke ...

Čez hip je uprla svoj oster pogled v me. Nekoliko zardele oči so zabodle, kot bi hotele

premeriti globočino moje zadovoljnosti. Premažovala se je, da ne bi trepetala.

Še vedno sem stal in zrl na ono točko, od katere smo bežali. Okoli točke, vedno bolj nejasne, vedno manjše, so se nabirali ljudje in se vpogibali. Pred očmi mi je krožila krvava lisa.

Gospodična se je dvignila in zopet sedla. Vsak hip je pogledala skozi okno in zopet name. Grizla je ustne, mečkala je ročno torbico. Bolj ko sva se oddaljevala od onega mesta, nemirnejša je bila.

Čakal sem, da mi bo zavpila v obraz, kako sem ostuden.

»Ali vam je težko?«

»Ne!« je dejala in trmasto zmajala z glavo. »Zakaj?« je pristavila omalovažujoče in s solzo v dnu oči.

»Ali sem že kdaj videla tega človeka? Ali mi ne verujete? Ali mislite resnično ... Vi ste grdi! ...«

Jaz sem se smehljaj tako, ko se smeje človek, ki mu je postalo odkrito, kar je grozilo ostati na veke tajno.

»Ali je dokazal dovolj jasno, da vas ljubi, gospodična?« sem vprašal. »Jaz sem čakal tri večere zaporedoma, ta se je morda ubil ...«

»Ne!« je kriknila pridušeno in se skoraj prestrašila svoje besede. »Ne ljubim nikogar! Ne poznam ga! Kdo se je ubil?«

Bila je ljubka, ko je bila huda. Udarila je z nogo in me zrla sovražno.

Nato je strmela mimo mene skozi šipe, trepetajoča, usmiljenja vredna, na ljudi, ki so hiteli na ono mesto, le ona se je vozila proč ... proč ...

Nisem umaknil očesa od nje, dasi sem se zavedal, da sem grd človek. Ko sem se poslovil, je ležala njena desnica ko mrtva v moji.

V razdalji enega streljaja se je pognala iz bežečega tramvaja in se v ozkem krilu zapotekla po tleh ...

Kaj, če so besede sladke,
ko odmeva v srcu ni!
Kaj, če so minute kratke,
v njih pa duša ne živi.

ISTI čas sem stanoval v predmestju. Imel sem majhno, prijetno sobico z visokim oknom, ki je gledalo na vrt. Lepo je bilo na vrtu. V okroglih gredicah so cvetele rože in gorečke, v lehi ob plotu so dehtele lilije, in od nekje iz ozadja mi je prinašal v sobo vetrič poživljajoči vonj bazilike in rožmarina.

Gospodinja je imela troje otrok. Zvečer, ko se je solnce potapljalo v morje, so stopali otroci med gredami in so zalivali cvetlice. Ob strani pa je sedel psiček Kastorček in jih je opazoval s svetlimi očmi.

Kastorček! Kako pameten je bil in kako lepe oči je imel! Kako je gledal veselo, ljubeznivo in udano! Udano, kakor da bi hotel reči: Recite mi samo eno besedico: razumel vas bom, in v hipu bo izpolnjena vaša želja!

Otroci so ga imeli od srca radi. Zdelo se jim je, da je bil vedno med njimi in da med njimi tudi vedno ostane. Da bi se utegnili zgoditi drugače, na to ni pomislil nihče. Kdo pa misli na smrt, ki je mlad in zdrav?!

I.

Kastorček je zbolel. Sprva ni nihče mislil na kaj hudega. Kastorčka so otroci pomilovali in so mu stregli. On pa je privzdigoval glavo, jih milo in udano pogledaval, potem pa jo zopet klonil. Otroška srca pa so bila še vedno mirna: vanje še niso segle temne slutnje. Mislili so pač, da bolezen ni nevarna in da Kastorček kmalu ozdravi. Le mehkejša, nežnejša so bila njihova srca in ljubeznjivejši so bili drug z drugim. In ko so zvečer plegli, so si pripovedovali tako lepe zgodbe, kakor le redkokdaj poprej. Naposled so zaspali tiho in brezskrbno kakor božji angeli.

Drugo jutro so skočili iz postelj in so odhiteli v kuhinjo, kjer je tako prijetno dišalo po kavi. Na Kastorčka se niso spomnili. Ali ko so pogledali materi v obraz, so videli, da je zapisana muka na njem. Takoj so vedeli, da ni vse v redu; prešinila jih je nevesela misel in postali so nemirni.

»Kje je Kastorček, mati?«

»V izbici leži, bolan je.«

»Zakaj leži Kastorček danes v izbici, mati?«

»Tu v kuhinji je vedno ropotanje, v izbici pa je tiho; tam poprej ozdravi.«

»Idimo ga pogledat!«

Namenili so se v izbico.

»Pustite ga v miru, da poprej ozdravi! Idite rajši na vrt, otroci, poigrajte se tam!«

Nekaj časa so stali molče pred izbico in so premišljevali, ali naj še enkrat poprosijo, da smejo h Kastorčku, ali pa naj odidejo. Naposled so odšli na vrt počasi in brez veselja.

Opazoval sem jih skozi okno svoje sobe.

Sedli so vsi trije na klop pred utico. Ni jih mikalo igranje. Sedeli so molče, zrlili so predse in so se zamislili.

Najmlajši, Petrček, ki še ni pričel hoditi v šolo, je prvi pretrgal molk.

»Rad bi videl Kastorčka! Mama je res poredna, ker nas ne pusti v izbico! — A ne?«

»Beži, beži! Kaj govoriš tako!« ga je zavrnila nekoliko starejša sestra Majdica. »Ne smemo ga motiti, da poprej ozdravi!«

»Kaj misliš — bo še dolgo bolan?«

Najstarejši, Tone, je odgovoril:

»Morda še en dan, morda še dva, ali še deset...«

Petrček:

»Ve bog, kdaj ozdravi Kastorček?«

Tone:

»Seveda vel!«

Majdica:

»Če bog hoče, pove lahko že danes, kdaj ozdravi Kastorček, ne?«

Petrček:

»Kako bi povedal, ko pa je v nebesih!«

Zopet je nastal molk in zopet so se zamislili. Čez nekoliko trenutkov je dejal Petrček z vselejšim glasom:

»Če bi bil naš oče bog, bi nam gotovo povedal... in bi bili veseli.«

»Ali pa žalostni!« se je oglasil Tone.

Majdica sta se ozrla iznenadeno in vprašujoče vanj.

»Zakaj žalostni?«

»Žalostni bi bili, žalostni, če bi nam povedal, da Kastorček še dolgo ne ozdravi, ali pa da... da umre.«

Poslednja beseda je mlajša silno zadela. Nista razumela natanko te besede, a slutila sta, da pomeni nekaj silno, silno žalostnega, veliko nesrečo, ki stori, da človek ne more ne jesti, ne piti, ne igrati, ne smejati se, ampak samo jokati, dolgo jokati... Osupla sta gledala bratu v oči, kakor da bi hotela v njih razbrati, ali brat tudi resnično verjame v besedo, ki jo je izgovoril. Ali resni in žalostni izraz na njegovem licu se ni prav nič izpremenil. Molčal je; nobena tolažeča beseda ni prišla iz njegovih ust. On sam se je preplašil

besede, ki jo je izrekel. Ni bil pripravljen nanjo. Prišla je iznenada, iznenada je šinila v možgane, na jezik in je ranila srce. Zato je povsesil glavo.

In za njim sta povsesila glavici tudi mlajša. — In nič več niso vedeli, kaj bi govorili. Tri srca so bila ranjena in so krvavela...

Iz prsi so se iztrgale deklici plašne besede:

»Kastorček ne sme umreti, ne sme! Saj ga imamo vsi tako radi!«

In solze so ji zalile oči.

»Bog daj in Mati božja!« je vzdihnil starejši.

»Pa nič ne jokaj, Majdica! Milo se mi bo storilo in tudi jaz bom moral jokati!«

Majdica si je otrla solze.

Zopet je povprašal mlajši:

»Kaj misliš, Tone, ve bog, da je naš Kastorček bolan?«

»Seveda ve!« je odgovoril Tone.

»Ali je bog zelo dober?«

»Zelo dober je.«

»Ali lahko vsakega ozdravi?«

»Vsakega.«

»In če on noče, nihče ne umre?«

»Nihče.«

»In dobre ima rad, kajne?«

»Rad.«

»Potem gotovo stori, da naš Kastorček ne umre, da ozdravi...«

»Ne vem.«

»Zakaj ne? Kastorček je zelo dober, nikomur ni storil nič hudega.«

»Vsi morajo enkrat umreti, ljudje in živali.«

»Umrejo, ali kadar so že stari, stari...«

»Tudi mladi umirajo.«

»Pa zakaj umirajo mladi?«

»Bog hoče, da pridejo k njemu v nebesa.«

»Jaz bi bila rajši pri materi in pri očetu, kakor pri bogu v nebesih,« je dejala Majdica odločno.

»Gredo tudi živali v nebesa?« je vprašal zopet Petrček.

»Živali ne,« mu je odgovoril Tone.

»Zakaj ne?«

»Ker nimajo pameti.«

»O, naš Kastorček je zelo pameten!«

»Pa duše nima!«

»In človek ima dušo, človek?«

»Človek ima dušo.«

»Kje jo ima?«

Tone je premišljal in ni vedel, kaj naj bi odgovoril bratcu. Pa se je oglasila Majdica in je rekla:

»V prsih, v srcu mislim, da je duša. Če ne ubogaš mame, pa ti pravi duša v srcu: Ubogaj, ubogaj!«

Tone je pokimal, Peterček pa je rekel tiho: »Kastorčka imam rad, tudi če nima duše!« Majdica:

»Vsi ga imamo radi!«

»Zato ne sme umreti!« je rekel Petrček.

»Kako bi mogli živeti brez njega?«

»In če bi vendar umrl?« se oglasi Tone.

Majdica nato:

»Bi jokali in bi bili nesrečni...«

Petrček je vprašal žalostno:

»Tone, kako pa bi umrl Kastorček?«

»Kako? Nič več ne bi se ganil, nič več ne bi jedel, nič več ne bi gledal, nič več ne bi slišal... mrtev bi bil...«

»In potem?«

»Potem bi ga zakopali na vrtu.«

»V jamo bi ga deli?«

»V jamo. In zasuli bi ga z zemljo.«

»Ah, in pesek bi mu šel v oči... Ubogi Kastorček!«

»Zavili bi ga poprej v cunjo, potem šele bi ga zasuli. In grobček bi mu napravili, majhen grobček...«

»Jaz bi mu spletla venček, lep majhen venček iz samih drobnih cvetic.«

Petrček:

»Vsak dan bi nabrali cvetic.«

»Vsak dan,« sta potrdila otroka.

Petrček:

»In nikoli bi ga ne videli več, našega Kastorčka?«

Tone:

»Nikoli več.«

Petrček:

»Prav nikoli, nikoli več?«

Tone:

»Nikoli več. V zemlji bi ga zgrizli črvi.«

Mlajša otroka sta se zgrozila. — Vsi trije so bili silno potrti in v prsih so čutili veliko praznoto.

»Ne bodimo tako žalostni,« je dejal Tone tolažeče, »saj Kastorček je še živ in morda še ozdravi, morda ne umre.«

»Bog daj in Mati božja!« je vzdihnila Majdica.

Tone:

»Poslušajte, kaj vama pravim! Nocoj pojdemo zgođaj spat, in molili bomo, natihoma bomo molili k bogu, da nam ozdravi Kastorčka.«

Na pragu se je prikazala mati in je zaklicala otrokom na vrtu:

»Ne hodite mi nikamor z vrta, otroci! K sosedi grem in kmalu pridem nazaj! Ste slišali, otroci?!«

Otroci so pokimali, in mati je odšla. Nekaj trenutkov so molčali, nato se je nagnila Majdica k bratcem in jima je pošepetala:

»Idimo v izbico! Samo malo ostanemo tam pri Kastorčku. Samo pogledamo ga in ga pozdravimo. Predno se mati vrne, bomo že zopet na vrtu.«

»Prav imaš, Majdica!« je potrdil Tone. »Idimo! Gotovo je Kastorček zelo žalosten. Misli si, da ga nič več nimamo radi, odkar je bolan in da smo pozabili nanj. Le idimo!«

Petrček se je zasmel. In vsi trije so odšli v hišo.

Natihoma so odprli vrata in so stopili po prstih v izbico. Komaj so si upali dihati. Tam ob steni je ležal Kastorček na preprogi in se ni ganil. Preplašili so se. Ali ko so stopili bliže, so videli, da sope težko in naglo.

»Še živi!« jim je dejalo v srcu.

Počeni so okrog Kastorčka in so ga narahlo pobožali. Kastorček je odprl oči in jih je pogledal. Sprva bi bili najrajši zavriskali; ali ko so videli, kako milo jih je pogledal Kastorček, in ko so spoznali v njegovem pogledu veliko trpljenje, se je tudi njim storilo milo pri srcu in najrajši bi se razjokali. Pobožali so ga še enkrat, in Petrček ga je še poljubil na uhelj, nato so vstali in so ga pozdravljali v srcu. Tako so stali in so gledali vanj in se niso mogli ločiti.

V veži so se oglasili materini koraki, in komaj so stopili otroci iz izbice; že je stala mati pred njimi. In ko jih je videla tako žalostne, jim je rekla:

»Zakaj ste šli v izbico, otroci?! Ali vam je dobro zdaj? Zdaj ste pa žalostni in trpite!«

Stali so ob steni s povešenimi glavicami, in oči so bile polne solzâ in srca polna bridkosti. Tako velika je bila njihova bridkost, da je objela tudi moje srce.

Pa sem stopil prednje.

»Otroci, ali hočete z mano? V mestni park vas popeljem, vse tri. Gledali bomo lepa drevesa s širokimi listi, gledali bomo prekrasne cvetice v okroglih gredah, videli bomo ribnjak z rdečimi in belimi ribicami, ki jim bomo metali kruha. Tudi velike, bele labode bomo videli in še prav majhne, majhne labodčke,

ki plavajo za njimi. Tudi labodčkom bomo metali kruha. Videli bomo tudi čudne, zelene papige in še dosti drugih lepih stvari... Ali hočete?«

Vsi trije so prikimali. — Mati je razumela moje povabilo in me je pogledala, kakor da bi hotela reči: Razvedrite, razvedrite moje golobčke! Preveč žalosti je v njihovih mladih srcih...

II.

Prišli smo v park. Hodili smo od grede do grede, kjer so dehtele prekrasne cvetice, stopali smo mimo visokih kletk, kjer so ščebetali prečudni ptiči in ustavljali smo se ob vodometih, ki so pršili vodo na vse strani, da se je delala mavrica nad širokimi kostanji, zakaj sonce je sijalo skozi veje širokolistnatih dreves in okrogli, rumeni solnčni cekini so poskakovali po vlažnem mahu. Videli smo vrele in mračne tolmune in v njih ribice, rdeče in bele in pisane, ki so se veselile solnca in so se veselo premetavale v bistri vodi. Videli smo tudi velik ribnjak, po katerem so veslali ponosni labodi in za njimi majhni, belceni labodčki. In ko smo se utrudili, smo sedli na zeleno klopico.

»Ali ste slišali, kako veselo čebļjajo ptički? In ribice ste videli, kako veselo smučejo semintja? In labodčke — kako veselo plavajo? Vse, vse se veseli solnca in lepega dne. Tudi vi bodite veseli, otroci!«

»Saj smo veseli!« so dejali in so se trpko nasmehnili.

»Tako je prav!« sem jih pohvalil z živahnim glasom; a vedel sem, da se skriva za tistimi trpkim nasmehom trpka žalost, ki je ne more pregnati docela niti najjasnejše solnce.

Solnce se je bližalo zatonu, in mi smo se vračali. Ali čim bliže smo prihajali domu, tembolj se je vzbujala žalost v otroških srcih in se izražala na nežnih njihovih obrazih. Mrak in tihota in dom so vzbudili bridkost, ki so jo nalahko uspavali solnce in park in življenje v parku.

»Dušice — otroci! Nikar ne klonite glavic! Ali niste videli ptičkov in ribic in labodčkov, kako so se veselili? Otrok niste videli, kako so se igrali in smejali?«

»Da, ali naš kastorček je bolan!«

Tolažil sem jih. Ali kako naj bi jih potolažil, ko pa je bilo tudi moje srce ranjeno!

Tiho smo stopili v hišo. Otroci so tihi čakali, da se pokaže mati. Ko je prišla, so se spogledali z njo.

Otroške oči so vprašale:

»Kako je z njim?«

Materin obraz pa je odgovarjal:

»Hudo je, a najhujše ni!«

Otroci so se zamislili: Torej še ni umrl! Torej je še živ in morda še ozdravi. Bog daj, bog daj! O prosili bodo boga, iskreno prosili. Spat pojdejo in molili bodo v postelji. Tiho bo v sobi in tudi zunaj bo tiho. Nemotene pojdejo prošnje k migljajočim zvezdam pod nebo in od ondod naprej v nebеса. Bog jih bo slišal. Pogledal bo doli in se jih bo usmilil. Samo pomislil bo — in Kastorček ozdravi. Zakaj bi ne storil tega? Nič truda ga ne stane, njim pa napravi veliko ljubav. Kako bodo veseli! V park pojdejo in Kastorček z njimi. Rajši bodo gledali takrat cvetlice in ptičke in ribice in labodčke... Takrat bo vse lepše, vse veseleje, zakaj takrat jih ne bodo tlačile skrbi in žalostne misli. — Take misli so jim blodile po glavi.

Sedel sem v svoji sobi. Na mizi pred menoj je ležala odprta knjiga, ali čitati nisem mogel. Bil sem truden in raztresen. Zraven moje sobe je bila otroška spalnica. Slišal sem, da so se odprla vrata: mati je peljala otroke spat. Že večkrat sem jih poslušal, kako se odpravljajo spat. Navadno ščebetali kakor vrabčki, pomagali drug drugemu, se smejali in se pri tajejo hihetali pod odejo. Ali pa so se pogovarjali, ugibali o marsičem in si pravili pravljice. Danes so molčali. Tiho so legli v posteljice.

Mati je ugasnila svetilko in je odšla v kuhinjo.

Tiho je bilo v otroški sobici. Mislim sem si: Utrujeni so pač od žalosti, pa jih je premagal spanec in jim je zatisnil oči, še predno so utegnili pomoliti k bogu za Kastorčka.

Ali motil sem se! Ležali so tihi, ali spali niso. Zamislili so se; žalostne misli so silile vanje kakor obadi v konje. — Pa zaslišim Petrčkov glas:

»Spita? Zaspali ne smemo! Ne vesta, kaj smo sklenili na vrtu? — Da bomo molili nočoj...«

Tone:

»Nikar ne misli, da sem pozabil!«

Majdica:

»Ali naj molimo skupno, ali vsak zase?«

Tone:

»Vsak zase.«

Petrček:

»Potiho ali naglas?«

Tone:

»Potiho.«

Petrček:

»Koliko očenašev?«

Tone:

»Kolikor hočeš!«

Majdica:

»Molimo, dokler ne bomo trudni in zaspani.«

Petrček:

»Če zaspim, ko izmolim šele tri očenaše, ne bo premalo, Tone?«

Tone:

»Ne za tebe, ki si še majhen.«

Petrček:

»O, pa jih izmolim še več!«

Majdica:

»Tihó! Jaz že molim.«

Tone:

»Molimo vsi!«

Nastala je tišina. Kmalu pa se zopet oglasi Petrček:

»Tone!«

Majdica:

»Bodi tihó!«

Petrček vnovič pokliče.

Tone:

»Kaj?«

Petrček:

»Ako zaspim hitro, zbudi me, veš!«

Tone:

»Že dobro, Petrček! Zdaj pa bodi tih!«

Molili so, bogsigavedi koliko časa. — Luč, ki je brlela na mizi, sem ugasnil, a zaspali nisem mogel. Še dolgo v noč sem slonel ob oknu in sem premišljeval o tej prostrani solzni dolini, in s strahom sem mislil na naslednji dan...

III.

Visoko je že stalo solnce, ko sem zaslišal korake v otroški sobici. Dolgo in tiho, brez besed so se opravljali otroci. Stopicali so po sobi semintja, neveseli, trudni in brez volje. Naposled so se obotavljaje odpravili v kuhinjo. V očeh strah, na licih žalost.

Ko so stopili v kuhinjo, se je mati okrenila. In ko so videli otroci njen temni obraz, so spoznali, da molitev še ni bila uslišana. In iskrice upanja so ugašale v srcih...

»Ali mu ni nič bolje, prav nič?« so vprašali.

»Bolje mu je...!«

Glavice so se dvignile, oči so se razjasnile.

»Torej ozdravi! Ah, Kastorček! Kje je, kje je Kastorček?« so vzklikali vsi vprek.

»Otroci, nič ne bodite preveč žalostni! Kastorček je — poginil. Davi sem ga našla v izbici mrtvega.«

Vsi trije so se spustili v obupen jok. Jaz pa sem vzel klobuk in sem odšel na morsko obal. Tam sem se vsedel na skalo in sem gledal v valčke, ki so hiteli k bregu in objemali pečine. Zagledal sem se vanje, pa sem zaslišal, da se mi smejejo, da se mi rogajo:

»Klok-klok,* ho-ho, klok-klok! Junak pa tak topot, topot! Namesto, da bi ostal doma in jih tolažil, beži junak! Junak pa tak topot, topot! Ho-ho, klok-klok...!«

Hitel sem domov. Tam sem sedel med nje.

»Ne jokajte, otroci! Jok vam nič ne pomagal! Z menoj odidite! V park idimo gledat rože in ribice in labodčke!«

»Ne gremo, ne gremo!« so jokaje odvrnili.

»Kaj bi z labodčki! Kastorčka bi hoteli...!«

»Če pa je poginil?«

»Mati, zakaj ste nam rekli, da mu je bolje? Varali ste nas!« je dejal Tone očitajoče.

»Ali mu ni bolje? Zdaj je mrtev in nič več ne trpi. Prej pa je bil bolan in je trpel. Zdaj mu je bolje!«

»Mrtev! Nič več ga ne bomo videli, nikdar več ga ne bomo videli, nikdar več ga ne bomo pobožali...«

Jokali so in so si otirali solze. —

»Kam ste ga deli?« je vprašal Tone, ko se je razjokal.

»Sosed ga je zakopal na vrtu.«

»Kje?«

»Pod bezgom.«

Tone se je obrnil k sestrici in k bratcu in jima je dejal natihoma:

»Idimo mu napraviti grobček!«

Mlajša sta si otrla solze z lica ter sta odšla hlipajoča za Tonetom. Na vrtu so poiskali bezeg in pod njim sveže kopano mesto. — Nasuli so zemlje in so napravili grobček.

Majdica je nabrala drobnih cvetic in je spletla iz njih venček, bratca pa sta utrčala na vrtu najlepšo rožo, najlepšo gorečko in najlepšo lilijo in sta jo prinesla pod bezeg. Potem so tam dolgo klečali vsi trije, vsi trije z objokanimi očmi in z zabrekli mi vekami, in so krasili Kastorčkov gomilo.

V tisti uri je prišlo spoznanje v njihova mlada srca: spoznali so, da pelje cesta življenja po strmem klancu na visoko goro in da vrh gore čaka smrt z nabrušeno koso na rami.

Pa sem se spomnil, da sem videl pri židu mlade psičke. Hitel sem k njemu in sem kupil najlepšega in sem jim ga prinesel.

»Otroci, otroci! Nič ne bodite več žalostni! Glejte, prinesel sem vam krasnega psička!« Prihitali so k meni.

»No, pokažite ga!«

Vzel sem psička izpod jopiča in sem ga dvignil.

»Lep!« so vzdihnili in mlajšima je vzdrtela ustnica.

»Kaj ne, krasen?! Veste, kako se imenuje? — Ne? — — Kastorček!«

»Hm, Kastorček?!«

»Da, Kastorček! — Ali ga imate radi?«

»Radi ga imamo!«

»Katerega imate rajši, tega ali prejšnjega?«

»Prejšnjega!«

»Zakaj?«

»Zato!« je odgovoril Petrček.

»Zakaj, Majdica?«

»Zato, ker nas je poznal!«

»Zakaj, Tone?«

»Zato, ker je trpel...!«

Vzeli so mi psička iz rok in so ga odnesli v izbico...

Pristopila je k meni mati in mi je rekla:

»Zakaj ste jim prinesli psička? Čez leto, čez tri jim lahko pogine, in izpiti bodo morali novo čašo trpljenja!«

»In vi ste mati in ste jih rodili! — Tako je pač življenje!«

Nekaj hipov je molčala, potem je rekla:

»Imate prav!«

CIRIL DREKONJA:

LJUBICI

Nisem te našel v križišču cest,
nisem te iskal v življenju mest,
le v samotnem trenutku
bral v tvojem pogledu sem svojo boleost.

KAJ! Počela — počela — vsak nama stavi to vprašanje! — Šlo je — šlo! — Kam — tega nihče ne ve. Tudi jaz ne. Kakor testo se je razlezlo — in konec je.«

Kovač je ves čas zmajeval z glavo in gledal v tla. »Kaj pa zdaj? Kam pojdeti z Lojzetom? Vama ne bo ostalo prav nič ne?«

»Nič. Nekaj pohištva sem prodala na skrišvaj — zdaj — dokler še niso zarubili vsega. To je nama ostalo. Pa kaj je to!«

»Sem mislil,« je dejal kovač na to, »sem mislil, če bi si kupila takole kako kajžo, nji vico zraven — in — in bi živela ondi. Še povečala bi si imetje lahko. Takole sem menil. Hm — pa kaj pa — če nimata — posodil vama ne bo nihče. Jaz — vidiš Polonca — jaz — precej bi dal, če bi le imel. Pa, toliko imam, da se mi ni treba dolžiti. Le za sproti — za vsak dan. In trdo prislužim tudi to. Škoda, škoda — iz domačega kraja iti — to ni lahko Polonca! In rojstne hiše — tem huje!«

Zablisnila se mu je solza v očesu in otožno je pogledal po travnikih proti Št. Juriju.

Polonca je že ves čas ihtela. Jokaje je rekla:

»Nič ne pomaga, Drnule! — Tu pa ne bi ostala, za ves svet ne! Gledati, da drugi obdelujejo mojo zemljo, videti, kako da drugi stanujejo v rojstni hiši — v moji rojstni hiši — in poleg tega stanovati drugje, v bôri kajži za plotom — ne — ne — tega ne premorem Drnule — tega ne! — Srce bi mi počilo od žalosti. Proč, proč od tod — proč iz tega kraja! Nikdar več — nikoli ne bi prišla nazaj. — Oh, hudo je to, hudo!«

Pokimal je z glavo kovač in se odkašljal:

»Hudo — verujem ti, Polonca. Vidiš, takole je: imaš nekaj, v rokah držiš, veseliš se — pa pride nesreča in ti vse iztrga iz rok — in ti se niti pritožiti ne smeš. Tako je, tako. Vedno sem dejal — in še rečem: Človek je kakor kaplja na veji ... Visi — visi — pride sapa — in ni te. Zbogom, Polonca! Pa — čakaj — kam pa hočeta pravzaprav z Lojzetom?«

»Kó bi sama vedela, kam! — Najbrže v Ljubljano.«

»V Ljubljano? No — doma ne boš. Pa naši ljudje so ondi. Dobro je v Ljubljani.«

»Bo moralo biti.«

Kovač je odšel ves sklonjen in potr. Globoko ga je presunila nesreča Golobovih. Rad jih je imel. Še z rajnim Gregorjem sta si bila dobra.

* * *

Tisti čas se je odpravljala Anica iz Maribora na počitnice k teti na Grič. Stric ji je bil dal za vožnjo. Manca je hotela na vsak način, da vzame Anica vsaj ono dedščino od sodnije. »Tebi bodo gotovo dali,« je dejala, »v mojem imenu pojdeš. Da pa stric tudi dovoli, to že vedo, saj je bil šel pred leti sam po denar k sodniji.«

Anica je bila zdaj zadnje leto v učiteljsku. Da bi jo bil dočakal Cene, vesel bi jo bil moral biti. Močna in postavna je bila in neka zdrava resnost ji je sevala z lica. Videlo se ji ni prav nič, da je kljub svoji mladosti pretrpela že toliko. Skoro sama se je morala šolati s poučevanjem otrok pri raznih rodbinah. In še domov je prinašala trdo zaslužene goldinarje. Tine se je pridno učil in drugi so že hodili v šolo. Le najmlajši dve še ne. Slavko pa je bil nekam čudne nemirne narave. Nikjer ni hotel ostati, v nobeni šoli ne. Slednjič je vstopil k nekemu odvetniku in je bil pisar pri njem. Bridke solze je potočila Manca vsled Slavka. Tako nadarjen je bil, a tako izprijen že v zgodnji mladosti. Hudo se je še vedno godilo Manci v Mariboru. Vsled majhne pokojnine je zabredla v dolgove pri raznih trgovcih. Zarubili bi jo bili, a niso imeli ničesar zarubiti, ker je bila Manca že v Št. Juriju razprodala vse, česar ni neobhodno potrebovala. Saj ni razmetavala — a kako izhajati s tridesetimi goldinarji, otrok pa sedem! Čutila je vnebovpijočo krivico, prosila je za povišanje pokojnine — a kdo je gledal bedno vdovo! Odgovorili so ji vedno, da ni mogoče nobeno povišanje. Prosila je za podporo — poslali so ji od leta do leta po dvajset goldinarjev. Kaj bi, kako bi s tem? — Vlekla se je trnjeva pot — leta in leta — dolga, žalostna leta. Večkrat ni vedela Manca, kaj bo jutri — kaj potem. Preklečala je dolge ure v cerkvi in vroče molila. Glava jo je pekla od bolečin in težkih skrbi. Brat ji je nekaj pomagal, nekaj drugi, ki so poznali otroke iz šol in hvalili njihovo pridnost. A bolelo je Manco to moledovanje in sprejemanje milodarov. In z njo vred je bolelo vse to Anico in trpela je z materjo vred. — Resen fant je prihajal s Tinetom na dom. Zaljubil se je bil v Anico in Anica vanj. Manca ni kalila njune ljubezni, ker je poznala fanta kakor resnega moža. Dovršil je bil gimnazijo in podal se je na Dunaj, prav to leto, ko je bila Anica pripravljena, da odide k teti.

To je bil začetek žarka, ki se je polagoma širil in širil in svetil v Aničino dušo. Tudi Manca sama se je razveselila ob tej misli. Čutila je, da se počasi odpira zatohla in megljena tesnoba, ki jo je obdajala že od Cene-tove bolezni sem. In potihem je že upala na Tineta. Ona — kakor druge matere je videla v sinu — duhovniku vso srečo. In Tine je bil trdno sklenil, da pojde v semenišče. »O potem — ko odrastejo malo ti najmlajši, k njemu pojdem in oba bova skrbela za nedorasle. In tudi Anica — oh — trije bomo — a zdaj sem bila tako sama...« tako se je tolažila večkrat. Lučka je svetila — tam daleč, daleč na obzorju. Zdajpazdaj jo je zatemnel oblak, a ugasnila ni. In to je držalo Manco še pokoncu. Čudno se ji je pa zdelo, da ni bilo od Polonce nobenega glasu. Zato je še sama silila Anico na Grič. In Anica se je odpravila na pot.

Peljala se je kar naravnost v Trebnje, najprej v sodnijo. Povedala je, kaj želi, pa uradnik jo je začudeno pogledal in premeril od nog do glave.

»Gospodična, kaj pa mislite?«

»Kako prosim? Morda mora biti z menoj moj stric, jerob —?«

»O — zakaj — saj je že bil tu.«

»Bil — pa mu niste dali.«

»O dali! — Kaj pa, da smo mu dali!«

Anica je odstopila za korak in široko odprla oči.

»Dovolite — to je gotovo pomota.«

Uradnik je odprl knjige, listal, pogledal in dejal:

»Glejte, gospodična, tu stoji črno na belem, kdaj je vzel vaš stric in jerob denar za vseh šest otrok. Res je tako, res. Nobene pomote ni tu.«

Anica ni vedela, ali sanja — ali je vse to resnica.

»Kako je to vendar mogoče!« je rekla tiho.

»Hm — kaj vam ni poslal stric denarja?«

Anica je odmajala z glavo.

»Ne-ne. Ničesar nismo dobili.«

»Ne? I kako pa to, da se niste pritožili?«

»Teta, sestra jeroba, je bila pisala, da tu še ne daste denarja. Nekaj let, da mora biti še naložen.«

»Ha-ha-ha. To vas je! Dobro vas je, vsa čast!« Zmajeval je z glavo uradnik in se smejal. »Pa da ste verjeli kaj takega?«

»Kaj bi ne? Čemu bi se bila teta lagala?«

»Pa da je obdržala denar — to vam ni prišlo na misel?«

»Niti v sanjah ne — kje! Taka poštenjaka, kot sta bila ta dva.«

»He — denar premoti marsikoga. Da, da, gospodična, denar je dvignjen — in ni ga.«

»Moj Bog,« je zavzdihnila Anica in prebledela.

»Kaj naj storim sedaj?«

»Oh, gospodična,« je dejal uradnik, »tožiti je neumno, ker nimata ničesar več.«

»Kako to?«

»Kaj ne veste?«

»Kaj bi vedela?« je še bolj ostrmela Anica.

»Že te dni bo vse razprodano na javni dražbi.«

»Raz — razprodano?!« je vzkliknila Anica.

»Saj, saj vendar posestvo ni bilo njuno?«

»Vem, vem, gospodična! Pa vaš oče je storil veliko neumnost takrat! Da bi si bil vsaj izgovoril, zaradi dolga. Ne bila bi se smela dolžiti na to posestvo onadva. No in zdaj — zdaj je tu — nesreča.«

Anica je morala sesti, tako jo je prevzelo vse to. Skrbela jo je mati — in vse drugo. Dobro se ji je pa zdelo, da se ni nihče zanašal na to posestvo, temveč so vseeno hodili v šolo vsi — in si tako pripravljali svoj kruh.

Uradnik je gledal nekaj časa Anico in zasmilila se mu je. Zato je dejal:

»Razumem vašo bol. Žalostno je res to. Dom je padel — ni ga več. Pa če mislite, tožite strica in teto, lahko ju — vaša mati namreč Vendar — tudi ta dva sta kaznovana dovolj. Pomislite, kje si bosta iskala zdaj kruha in strehe? Težko je žadelo tudi njiju. Če ju boste tožili — zaprta bosta. Če vam bo to zadoščenje?«

Anica je odkimala.

»No — vedel sem,« je dejal uradnik. »Zato — pustite vse. Razpadlo je — pogreznilo se kaj hočete!« Zamahnil je z rokama in gledal Anico.

»Po dražbi ne bo ostalo ničesar?« je vprašala.

»Ničesar.«

»Je toliko dolgovi?«

»Toliko. Niti vsi plačani ne bodo.«

»Tako.«

Anica se je peljala do Potoka, od tam je šla peš na Grič. Vročina je pritiskala, in opojno so dehteli travniki. Žito je zorelo. Bogato klasje se je pregibalo v valovih kakor

živa pesem življenja. Visoko v ozračju je zagostolel škranček in se izgubil v nebesni modrini. Vse trudne in lene so stale vrbe. Nalahno so pregibale veje in jih pomakale v Temenico, kakor bi se hotele ohladiti. Vsa rdeča v obraz je šla Anica, potna in zaprašena. Marsikdo jo je ustavil, jo izpraševal to in ono in jo gledal z vidnim zadovoljstvom. Udarec, ki ga je bila začutila Anica v sodnji, je odnehal. Le tam v prsih nekje jo je še skelelo in bolelo. Pa le malo, pojemajoče. Čutila je, da so zdaj navezani sami nase, na svoje roke in lastne žulje. Vsak bo moral graditi sam zase. Skupnosti ne bo več. Delavci so bili zdaj vsi Golobovi; brez pravega doma in brez lastne strehe. Zapihal je vihar, izruval je korenine — — —

Polonca je pravkar prišla po stopnjicah s težkim škafo vode na glavi. Potne kaplje so ji tekle po licu. Vrh stopnjic se je zdrznila. Toliko, da ni vrgla škafa po tleh. Zagledala je Anico.

»Jezus — Anica!« Odložila je škafo in obstala.

»Jaz — teta! Sem vas presenetila, kaj?« Segli sta v roke. Polonična roka je zadrhtela.

»Poglej jo no — Anica!« je prišel Lojze iz štibelca ves upognjen. Križ ga je bolel zelo.

»Dober dan stric!« Segla mu je v roke in ga pogledala. »Tako upognjen je — in tako postaran,« je mislila.

»Pojdimo, pojdimo,« je rekla Polonca in se silila biti vesela. »Na — odloži, ohladi se malo. Prinesem ti kaj! Trudna si, lačna, žejna — kajpa — le ne brani se!«

»Oh, teta, kaj si nalagate dela! — Le malo vode mi dajte!«

»No-no-no, voda ni nič prida — še v čevljih

ne — pravijo« — je dejal Lojze in si prižgal pipo.

»Kako si zrastle — in sploh — kar mestna gospodična si. Hm — kako teče čas, kako!« je nadaljeval zamišljeno.

Polonca je stala pred Anico in jo pogledovala vsa nemirna. Vsem trem je bilo mučno. Umolkni so, da so se slišale brenčeče muhe, ki so se zaletavale ob šipe.

Že zdavnaj bi bila Anica rada govorila o onem denarju, pa smilila sta se ji tako zelo, da ni mogla pričeti.

»Kako pa to, da si prišla, Anica?« jo je vprašala teta.

»Počitnice so zdaj. Pa sem mislila, da bi ostala malo tu.«

»Mhm — počitnice — Pa —« je v zadregi dejal Lojze.

»Pa — da — izpremenilo se je pri nas — izpremenilo,« je rekla Polonca in zardela. Pogledala je Anico.

»Da izpremenilo, vem — vse vem —« je dejala Anica.

»Veš — kaj veš?« je rekel Lojze.

»No — vse. Kaj bi tajili,« je rekla spet Anica.

»Oh —« je zajokala Polonca. »Kje si izvedela?«

»Na sodnji sem bila.«

Tedaj je planila Polonca kvišku in se stresla.

»V sodnji — zakaj?«

»Po denar sem mislila —«

»Kako po denar — dobili ste ga!« je rekel Lojze.

»Nismo ga. Zakaj tajite?« je dejala Anica in zelo mučno ji je bilo.

»Kako da ne? Polonca — saj si poslala — ne?«

»Sem, sem — kaj niste prejeli ničesar?«

(Dalje prihodnjič).

† EMIL HOJAK:

V SAMOTNEM VEČERU

V samotni, tih večer kipi bolest,
kipi v daljavo, kjer se križa cest
nebroj.

Bolest kipi in trudi se, da pravo
bi našla pot v neizmerjeno daljavo
za teboj.

A ti, moj duh, kod misel vodiš,
kod v megli želja tiha blodiš
nocoj?

In dol z neba je žarek pal v temine,
in z njim ljubavi pal v globine
je zadnji soj...

Znanstveni.

Premiul je 11. t. m. v Jeni na Nemškem slavni prirodoslovec in filozof **Ernest Haeckel**, Darwinov učenec ter ustanovitelj monizma.

Politični.

XVI. kongres italijanske socijalistične stranke se bo vršil v Boloniji v dneh 7., 8., 9. in 10. septembra. Na dnevnem redu je med drugim tudi sledeče: Poročilo o strankinem delovanju od zadnjega strankinega zbora naprej; taktika in bojna strankina sredstva; državno-zborske volitve in volilna taktika; pristop k komunistični (Moskovski) internacionali; reforma strankinih pravil. Na kongres je povabljen tudi naša jugoslovanska soc. stranka v okupiranem ozemlju. Povedalo se nam je, da se stranka pozivu odzove in pošlje na kongres svoje zastopnike.

Glasbeni.

Ruggiero Leoncavallo komponist svetovnoznane opere »I Pagliacci« ter drugih manj slovitih je umrl 10. t. m.

Kulturni.

Kulturna organizacija in mladina. Večina kulturnih štev, čitalnice itd. je prenehala delovati koj v početku štev, čitalnice itd. so prenehala delovati koj v početku vojne. Kar jih je še ostalo, so bili odbori prisiljeni direktno ali pa indirektno ustaviti vsako delovanje istih. Kdor je zasledoval kulturno gibanje med našim narodom na Slovenskem, posebno še med tržaškimi Slovenci, mora priti do prepričanja, da se po petih letih vojne nahaja pretežna večina naše mladine v obupnem, katastrofalnem položaju.

Pred vojno ni bilo vasice na Goriškem in v tržaški okolici, da bi ne imela lastnega kulturnega doma. Ravno tako, kakor se sedaj vsako nedeljo pleše in popiva, so se vršila pred vojno predavanja, veselice, vršili so se koncerti, gojila se je telovadba itd. In so ljudje, ki tožijo, da je sedanjí naraščaj pokvarjen, da je mladina brezbrizna za vsak kulturni razvoj. Vojna, to najhujše svetovno zlo, je zadala tudi mladini smrtni udarec. Moritev, lakota, vojno trpljenje pri vojakihi, v barakah, vse to je mladino moralno in telesno uničilo. In danes so posledice nad vse žalostne. Tupatam, v večji vasi živetari kak mali tamburaški zbor ali kaj sličnega. To je vse, kar je še ostalo od nekaj tako cvetoče kulturne organizacije. Zadnjič smo nekje čitali, da že otroci štirinajstih let prirejajo plese. Poznamo pa tudi take, ki sede vsak pred svojo steklenico vina in pa s kartami v rokah. Rešitev moramo najti, ki bi vsaj nekoliko ublažila to nesrečo. In to bi bilo obnovitev kulturne organizacije. Imamo še precej kulturnih delavcev, ki bi lahko započeli to prepotrebno delo; in vendar se malo-kdo zgaane.

Edino »Ljudski oder« v Trstu deluje ter snuje podružnice v tržaški okolici. Vse drugo pa spi ter čaka boljših časov. Res je, da so postale skoro vse knjižnice na Goriškem žrtev vojne brutalnosti. Nabrežinska javna ljudska knjižnica je bila popolnoma opustošena. Ves društveni inventar oropan. Nad 2000 knjig, med njimi veliko znanstvenih je izgubljenih, oziroma uničenih. Ogromna škoda v sedanjih časih, ko se slovenska knjiga tako pogreša. Po vsem tem ni torej čuda, da vlada med

bivšimi kulturnimi delavci taka poparjenost. Na ljudstvo vpliva tudi to, da je vsa Goriška razbita, domovi uničeni, domača obrt spi itd. Vse to ovira razvoj, oziroma ga zadržuje in mori zanimanje do kulturne organizacije. To je živa resnica na Goriškem.

In kdo je, ki ne čuti, in noče videti te tragedije? Mladina, tista mladina ki je vzrastla z vojno! Mladina, ki pleše na razvalinah in na pogorišču svojih domov!

In še nekaj, kar ovira kulturno, organizacijo oziroma njen napredek; bojazen posameznikov, strah pred nečem neznanim. Naš program mora biti program ljudstva, ki mu je kultura nad vse draga svetinja. Pomisliti moramo, da živimo v razvoju, ki ne dopušča, da bi nas kdo kar tako kulturno zadavil. Naloga bi pač bila merodajnih krogov, da bi začeli z intenzivnim delom, za obnovev kulturnih društev na deželi. Posebno še tisti del inteligence, ki je značajno ostal z narodom, naj se pobriža, da se v kratkem otvorijo kulturna društva, ki so pred vojno tako lepo delovala. To se mora zgoditi, ako nočemo, da nam mladina ne utone v sedanjem blatu.

Pertot L., klesar.

V. 1. številki tukajšnje revije »Scienza ed Arte« (letnik VII. — 1. avgusta 1919) srečamo na prvi strani posrečen prevod **Oton Zupančičevega »Orientalnega soneta«**, ki ga je poskrbel naš sotrudnik J. Samec in ki se glasi:

SONETTO ORIENTALE.

di Ottone Zupančič.

All' occhio più stranier non ti nascondo,
o Sulamit; che il mondo pur ammira
il tuo collo bianco ed il braccio tondo
ornati di diamanti e zaffiri.

Sia cinto il fronte tuo di giocondo
diadema, e col vampo di porfiri
stara' in guardia nel tuo seno in fondo
due occhi vegli come due birri.

Nei veli il corpo tuo, eppur spogliato,
nello splendore del piacer esposto
sarà da tutti, Sulamit, mirato.

A me poi a guardare dato sia
il baglior di perla, ove di nascosto
io t' addentai nella passione pria.

Versione dallo sloveno

di J. Samec.

Gledališki.

K 25letnici hrvatskega kazališta v Zagrebu. — Vsem Tržčanom brez razlike narodnosti je še v prijetnem spominu gostovanje hrvatske opere lanskega leta v Politeama Rossetti, ki je dokazalo visoko kulturno stopnjo jugoslovanske gledališke umetnosti. Dne 14. listopada 1920. bo praznovalo to gledališče v Zagrebu 25letnico otvoritve in razpisuje za to proslavo dva natečaja: 1. za dobro izvirno dramo v iznosu 5000 K (pet tisoč kron) in 2. za izvirno opero v iznosu 10.000 K (deset tisoč kron). Rokopisi drame, odnosno partitura opere se morajo predati upravi kr. hrv. deželne gledališča najkasneje do 31. decembra 1919. Ocena izročenih rokopisov bo poverjena posebni poroti (jury), ki bo imenovana strani kr. dež. vlade, oddelka za nauk in bogočastje v sporazumu z upravo kr. hrv.

dež. gledališča in književnih in glasbenih krogov. Nagrada se bo samo novo, do leta 1920. nikjer uprizorjeno dobro delo. Nagrada se ne bo delila v dva ali več delov. Jury (strokovna komisija) bo ocenila vse izročene rokopise in predložila gledališki upravi najuspešnejša dela, da jih uprizori. Po štirikratni uprizoritvi bo uprava priznala nagrado za dobro dramo (opero) in to tako, da bo pri tem vzela v obzir ne samo po jury prej predlagana dela, ampak tudi vsa druga dela, ki se bodo prvič uprizorila v koledarskem letu 1920. Nagrada se ne bo podelila, ako bodo vse izročene in uprizorjene drame (opere) manjvredne, niti se ne bode smela izbirati med takimi relativno »najboljša« drama (opera), ampak bo po komisiji priznana, a potem kr. dež. vlade doznačena nagrada samo dobri in uspešni drami in operi.

R.

šolski.

Za Slovenske in hrvaške šole v okupiranem ozemlju. Odposlanstvo jugoslovanske socialnodemokratske stranke v Trstu je predložilo pretečeni mesec ministrskemu predsedniku Nittiju spomenico, opremljeno s statističnimi podatki, v kateri se zahteva otvoritev vseh slovenskih in hrvatskih ljudskih, srednjih in strokovnih šol v okupiranem ozemlju, ki so se nahajale tu še pred vojno. Poleg tega je opozorilo odposlanstvo gospoda ministrskega predsednika tudi na druge neprijetne okoliščnosti v teh pokrajinah in zahtevalo naj se naredi vsemu konec. Odposlanstvu, ki ga je vodil italijanski socialistični poslanec sodrug Musati, tajnik italijanskega socialističnega parlamentarnega kluba, je minister odgovoril, da je namen sedanje italijanske vlade skrbeti, da dobi neitalijansko prebivalstvo v naših pokrajinah vse one pravice, ki gredo narodu zlasti v šolskem vprašanju in da je v kolikor se to še ni zgodilo, dala vlada civilnemu komisarju Ciuffelliju v Trstu natančna navodila po katerih se mora ravnati in delati, da ne zbudi nezaupanja v vrstah slovenskega in hrvaškega prebivalstva. Obljubil je minister, da bo spomenico preštudiral in poslal v Trst tozadevna navodila. Priznal je, da je šolska zahteva upravičena in, da je upravičena zahteva po šolskem pouku v materinščini. V tem smislu da hoče italijanska vlada delovati. Jugoslovanska socialna stranka je izročila varstvo zadeve v roke ital. soc. poslancev in ital. soc. stranke, ki je izjavila, da je njena dolžnost delati na to, da pridejo Slovenci in Hrvatje do vseh svojih šolskih in drugih pravic.

V soboto 16. t. m. se je podalo naše odposlanstvo, sestavljeno iz sodrugov dr. Tume, prof. Čermelja in I. Regenta k generalnemu civilnemu komisarju Ciuffelliju, da čuje natančnejši odgovor na v Rimu vloženo šolsko spomenico. Generalni civilni komisar je odgovoril, da se bodo šole otvorile kakor so bile, dokler ne pride do definitivne reforme in se nadeja, da bo mogoče vedeti že sredi septembra katere slovenske in hrvatske šole se bodo otvorile že začetkom šolskega leta. Odposlanstvo ga je tudi opozorilo na ustanovo deželnih šolskih svetov, katere se naj oživi in je izreklo željo, naj se ohrani šolam sploh ono avtonomijo, ki so jo doslej uživale.

Mi hočemo upati, da se ne bo treba preveč baviti s spomenicami in drugimi intervencijami radi šolskega vprašanja. Naj italijanska vlada vzpostavi vse slovenske in hrvaške šole, kakor so bile in naj da našemu ljudstvu

možnost, da nadaljuje izobraževati se v jeziku, ki ga razume. Naj se vendar neha enkrat za vselej s to nelepo šolsko mizerijo in naj se vlade sploh privadijo dejstvu, da je treba dati vsem narodom, kar jim gre, a zlasti to, kar so se narodili v dolgih in trdih bojih izvojevali. Zato pričakujemo manj obljub in več dejanj, več pravice napram vsem narodom, o katerih si ne smejo vlade misliti, da so na svetu radi postranskih interesov ene ali druge državne skupine. Šole naj se vse otvorijo. To hočemo in to bomo dosegli, ker je to naša pravica.

Slovenske in hrvatske šole v Istri neposredno pred začetkom vojne (Nadaljevanje)

Ljudske šole:

OKRAJ POREČ.

a) Občina Buje.

Nobene hrvatske šole; 92 hrvatskih otrok brez pouka.

b) Občina Črni vrh (Verteneglio)

Nobene hrvatske in slovenske šole, ker ni slovensko-hrvatskih otrok.

c) Občina Grožnjan.

Zasebna hrvatska (družbina)

v Martinčičih 1 razredna z 1 učno močjo in 111 otroki
Šoloobveznih slovenskih in hrvatskih otrok bi moralo biti 175, 64 otrok je torej bilo brez pouka.

V Šterni in Martinčičih sta se imeli ustanoviti deželni hrvatski šoli.

č) Občina Motovun.

1) Deželni hrvatski:

v Novacih 1 razredna z 1 učno močjo in 122 otroki
„ Močibobih 1 „ „ 1 „ „ in 137 „

2) Pomožna hrvatska:

v Montrilju 1 razredna z 1 učno močjo in 37 otroki

3) Zasebni (družbini) hrvatski:

v Soviščini 1 razredna z 1 učno močjo in 91 otroki
„ Kaldiru 1 „ „ 1 „ „ in 73 „

Skupno 5 šol s 5 učnimi močmi in 460 otroki

V zadnjem času sta bili ustanovljeni dvorazrednici v Kaldiru in Montrilju. Enorazrednica v Močibobih se je razširila v dvorazrednico, v Soviščini je bila komisija za ustanovitev javne šole.

d) Občina Novigrad.

Nobene hrvatske šole, ker ni hrvatskih otrok.

e) Občina Oprtalj.

1) Deželna utrakvistična (se smatra lahko za hrvatsko)

v Topolovcu 1 razredna z 1 učno močjo in 35 otroki

2) Zasebne (družbine) hrvatske:

v Zrenju 1 razredna z 1 učno močjo in 65 otroki
pri Sv. Luciji 1 „ „ 1 „ „ in 93 „
v Livadah 2 „ „ 2 učn. močema in 129 „

Skupno 4 šole s 5 učnimi močmi in 322 otroki

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi po uradni statistiki moralo biti 314, resnično pa je po B. okoli 260 hrvatskih otrok brez pouka.

f) Občina Poreč.

1) Deželna utrakvistična (hrvatska):

v Žbandaju 1 razredna z 1 učno, močjo in 206 otroki

2) Zasebne (družbine) hrvatske:

v Novi vasi	1 razredna z 1 učno močjo	in 115 otroki
„ Vabrizi	1 „ „ 1 „ „	in 39 „
„ Fuškulinu	1 „ „ 1 „ „	in 123 „

Skupno 4 šole s 4 učnimi močmi in 483 otroki

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 632, 149 hrvatskih otrok je bilo torej brez pouka, po B. pa celo 460

Družbine šole v Fuškulinu, Žbandaju in Baderni (slednja je bila zopet odprta l. 1916) so se pretvorile v dvorazrednice; sedaj so v teh treh krajih javne hrv. šole. V Novi Vasi se je ustanovila javna ljudska šola, a še l. 1918. je vložila poreška občina ugovor proti temu.

g) Občina Umag.

Zasebni (družbini) hrvatski:

v Babičih	1 razredna z 1 učno močjo	in 60 otroki
„ Materadi	2 „ „ 2 učn. močema	in 112 „

Skupno 2 šoli s 3 učnimi močmi in 172 otroki

Po uradni statistiki bi moralo biti samo 52 hrv. šoloobveznih otrok, 120 otrok druge (! narodnosti) je torej pohajalo hrvatske šole, kar je pa popolnoma izključeno in le najlepší dokaz za „natánčnost“ uradnega štetja.

h) Občina Višnjana.

Zasebna (družbina) hrvatska:

v Fapcih	1 razredna z 1 učno močjo	in 127 otroki
----------	---------------------------	---------------

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 411, 178 je pohajalo italijanske šole, 178 hrvatskih otrok je bilo torej brez pouka.

L. 1914 je bila ustanovljena šola v Bačvi, uložen je bil rekurz, ki še danes ni rešen.

V zadnjem času (l. 1918) sta bili ustanovljeni dvorazrednici pri Sv. Ivanu in v Vraničih, (pa nista menda še otvoreni). Bavili so se tudi z ustanovitvijo javne hrvatske šole v Višnjani.

i) Občina Vižinada.

Zasebni (družbini) hrvatski:

v Kašteliru	2 razredna z 2 učn. močema	in 143 otroki
„ Ferencih	1 „ „ 1 učno močjo	in 115 „

Skupno 2 šoli s 3 učnimi močmi in 258 otroki

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 274, tako da je bilo 16 otrok brez pouka.

V zadnjem času sta bili ustanovljeni javni dvorazrednici v Kašteliru, in v Ferencih, proti ustanovitvi šole v Ferencih je uložila občina rekurz

j) Občina Vršar.

Deželna hrvatska:

pri Sv. Lovreču	1 razredna z 1 učno močjo	in 164 otroki
-----------------	---------------------------	---------------

40 hrvatskih otrok je pohajalo utrakvistično šolo v Fontanah, šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 415, tako da je bilo 211 hrvatskih otrok brez pouka.

V zadnjem času se je ustanovila dvorazrednica v Gradini.

Pregled. V poreškem okraju je bilo torej:

18 hrvatskih mešanih ljudskih šol, od teh je bilo 14 enorazrednih, 3 trirazredne in 1 pomožna; deželne šole so bile tri, zasebnih šestnajst. Poleg tega so bile 3 utrakvistične šole.

Učiteljev je bilo 23, od teh so bili deželni 3, zasebnih 17, pomožni 3.

Hrvatske šole je pohajalo 1856 otrok, utrakvistične 332, brez pouka je bilo 851 (po Barbalicu celo 1622 hrvatskih otrok).

VI. OKRAJ PULA.

a) Občina Bale.

Nobene hrvatske šole 32 hrvatskih šoloobveznih otrok, od eh pohaja 11 italijanske šole, ostali so brez pouka.

b) Občina Barban.

1) Deželna hrvatska:

v Barbanu	2 razredna z 2 učn. močema	in 136 otroki
-----------	----------------------------	---------------

2) Pomožne hrvatske:

v Pomjanu		s 30 otroki
„ Šajinih		„ 36 „
„ Hreljičih		„ 77 „

3) Zasebna (družbina) hrvatska:

v Rakuju	1 razredna z 1 učno močjo	in 43 otroki
----------	---------------------------	--------------

Skupno 322 otrok

L. 1913. so bile ustanovljene enorazrednice v Hreljičih, Šajinih in Petekih, kasneje tudi enorazrednica v Rakuju, toda radi pomanjkanja prostorov sta bili aktivirani komaj l. 1917 šoli v Rakuju in Hreljičih, ostali dve pa čakata še vedno normalnih razmer in s tem spojene otvoritve.

Šoli v Barbanu in Rakuju sta bili razširjeni v dvorazrednici. — Šoloobveznih hrvatskih otrok je bilo 641, 289 hrv. otrok je bilo torej brez pouka.

c) Občina Kanfanar.

Deželne hrvatske:

v Baratu	1 razredna z 1 učno močjo	in 78 otroki
„ Kanfanaru	1 „ „ 1 „ „	in 80 „
„ Rov. Selu	1 „ „ 1 „ „	in 103 „

Skupno 3 šole s 3 učnimi močmi in 261 otroki

Šoloobveznih hrvatskih otrok je bilo 461, 159 hrvatskih otrok je pohajalo ital. šole, 41 otrok je bilo brez pouka.

č) Občina Pula. (Mesto.)

Zasebne (družbine) hrvatske:

Dekliška ljudska šola

Šijana	3 razredna s 3 učnimi močmi	in 179 otroki
--------	-----------------------------	---------------

Deška ljudska šola

Šijana	3 razredna s 3 učnimi močmi	in 159 otroki
--------	-----------------------------	---------------

Mešane ljudske šole

ulica Besenghi	4 razredna s 4 učnimi močmi	in 222 otroki
----------------	-----------------------------	---------------

„ Castropola	2 „ z 2 učn. močema	in 111 „
--------------	---------------------	----------

„ Verudella	1 „ „ 1 učno močjo	in 64 „
-------------	--------------------	---------

Vinkuran	1 „ „ 1 „ „	in 51 „
----------	-------------	---------

Jadreški	1 „ „ 1 „ „	in 68 „
----------	-------------	---------

Skupno 7 šol s 15 učnimi močmi in 854 otroki

1 veroučitelj

Šoloobveznih hrvatskih otrok bi moralo biti 1356, 502 hrvatskih otrok ni pohajalo torej hrv. šol. Slovenskih otrok je bilo 65. Hrvatskih otrok iz drugih pokrajin 458, tako da 1025 slov.-hrv. otrok ni pohajalo slov. šol.

Književni.

Družba sv. Mohorja se je preselila z vsemi svojimi stroji, s knjigovoznico, svojo zalogo in vsem osebjem iz Celovca v Prevalje pri Pliberku v Korotanu. Družbine knjige se prično razpošiljati že meseca novembra.

POSOJILNICA IN HRANILNICA V KOPRU

vknjižena zadruga z neomejenim poroštvom

Najstarejša zadruga ob jadranskem morju
ustanovljena l. 1884

Posoja zadružnikom na vknjižbe, pa
tudi na zastave in poroke.

Sprejema vloge tudi od nezadružnikov.

Urduje v lastni hiši št. 802
na trgu Brolo, Koper (Istra)

Vsi in od povsod, ki prihajate v Trst: zasebniki, trgovci, župani, uradniki i. t. d. izvolite se oglasiti v moji trgovini in nakupite česar potrebujete na drobno ali na debelo.

Kam pa naj bi šli drugam?

Sprejmite moje srčne in domače pozdrave!

Na svidenje?

J. ŠTOKA-TRST

ULICA MILANO ŠT. 37

(prej Molino piccolo 19)

založna knjigarna, trgovina s papirjem, zaloga vseh
pisarniških predmetov i. t. d., cigaretnih, papirskih,
vseh vrst i. t. d.

KAVARNA UNIONE

TRST, ul. XXX oktobra št. 9

Shajališče slovenskih sodrugov

Preskrbljena je z mnogobrojnimi
časopisi in revijami

Ljubljanska kreditna banka

Podružnica v Trstu.

Centrala v Ljubljani.

Podružnice: Celje, Celovec, Gorica, Sarajevo, Split.

Delniška glavica: K 15.000.000

Rezervni zaklad: K 3.600.000

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle. Sprejema
vloge v lirah na hranilne knjižice proti 3 1/2% obre-
stovanju, na žiro-račune proti 3% obrestovanju.

Za na odpoved vezane vloge plača obresti po dogovoru.
Izvršuje borzne naloge in daje v najem varnostne celice.

Tel. št. 5-18.

Blagajna je odprta od 9-13.

Tržaška hranilnica in posojilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

Trst, Piazza Oberdan št. 2, I. nadstr.

(v lastni hiši) vhod po glavnih stopnicah.

POSJILA DAJE na vknjižbo, na menice ter na
zastave in amortizacijo za daljšo dobo po dogovoru
ESKOMPTUJE TRGOVSKE MENICE.

HRANILNE VLOGE sprejema od vsakega, 3%
če tudi ni ud, in jih obrestuje po

Večje stalne vloge na tekoči račun po dogovoru.

Rentni davek plačuje zavod sam. Vloga se lahko po eno krono,
ima varnostno celico (safe deposits).

Uradne ure: od 9 do 13. Telefon 952

Izplačuje vsak delavnik ob uradnih urah.

Prihodnja številka

„Njive“ izide dne

20. septembra t. l.

Tvrška Race & drug

TELEFON 24-95 TRST TELEFON 24-95

Trg Venezia ex Giuseppina, Riva Grumula 2

priporoča svojim odjemalcem v mestu in na deželi
svojo zalogo prvovrstnih istrskih, italijanskih in dal-
matinskih črnih in belih vin po najnižjih cenah.

Ima na deželi svoji podružnici pri Marku
Znidaršiču v Sežani in pri g. Martinu
Čebokin na Kozini

Prot. trg. tvrdka A. FERFOLJA

Veletrgovina z vinom
žganimi pijačami
in deželnimi pridelki

TRST - Ul. Torre bianca 22

TELEFON št. 18-07

JADRANSKA BANKA

Delniška glavnica K 30,000.000. Reserve K 8,500.000

CENTRALA: TRST

Via Cassa di Risparmio 5. □ Via S. Nicolò 9

PODRUŽNICE:

Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Ljubljana,
Metković, Opatija, Split, Šibenik,
Zadar. -- EKSPOSITURA: Kranj

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle

SPREJEMA VLOGE

na hranilne knjižice proti $3\frac{1}{2}\%$ letnim
obrestim v bancogiro-prometu proti
 3% letnim obrestim. Na odpoved na-
vezane zneske sprejema po najugod-
nejših pogojih, ki se imajo pogoditi
od slučaja do slučaja.

Daje v najem varnostne predale (Safes deposits)

Blagajna posluje od 9 do 13